

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 9 juni 1942 kl. 5 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om förverkande av vissa allmänna uppdrag m. m.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 110 i första kammaren av herr *Johansson, Johan Bernhard, m. fl.* och nr 161 i andra kammaren av herr *Skoglund* i Doverstorp *m. fl.* hemställes,

”1) att riksdagen för sin del såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte besluta ändring av § 26 riksdagsordningen av i huvudsak den innebörd, som framgår av bifogade utkast (Bil. A.);

2) att riksdagen för sin del ville besluta antaga bestämmelser om förverkande av vissa allmänna uppdrag i huvudsaklig överensstämmelse med härvid fogade utkast (Bilaga B.).

Bilaga A: *Förslag till ändrad lydelse av § 26 riksdagsordningen:*

Riksdagsmannabefattning kan — — medborgare utövas.

Ej må — — — stört valfriheten.

Vad i — — — å riksdagsmannabefattning.

Har enligt vad därom i särskild lag finnes stadgat sammanslutning blivit av Konungen och riksdagen upplöst, äger kammaren på hemställan av konstitutionsutskottet förklara riksdagsman, som tillhör kammaren och som vid tiden för upplösningen eller under loppet av de närmast föregående sex månaderna varit medlem av sammanslutningen eller ock under nämnda tid deltagit i eller främjat dess verksamhet, förlustig riksdagsmannabefattningen. För beslut härom erfordras, att minst tre fjärdedelar av de röstande vid voting instämt i beslutet.

Bilaga B: *Förslag till lag om förverkande av vissa allmänna uppdrag m. m.*

1 §.

Har enligt vad därom i särskild lag finnes stadgat sammanslutning blivit av Konung och riksdag upplöst, skola de, som vid tiden för upplösningen eller under loppet av de närmaste sex månaderna varit medlemmar av sammanslutningen eller ock under nämnda tid deltagit i eller främjat dess verksamhet, vara förlustiga av dem innehavda kommunala förtroendeuppdrag.

Vad ovan stadgats skall äga motsvarande tillämpning å uppdrag att vara suppleant.

2 §.

Länsstyrelsen har att, beträffande sammanslutning, som blivit upplöst, på talan av landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen, till prövning företaga, vilka personer inom länet, som skola vara förlustiga sina uppdrag. Härvid skall vederbörande lämnas tillfälle att inom viss kortare tid avgiva yttrande innan ärendet avgöres. Föreligga sannolika skäl, att vederbörande förverkat uppdrag varom här är fråga, skall länsstyrelsen förordna, att han skall avstängas från utövning av uppdraget, intill dess slutligt beslut meddelats.

Länsstyrelsen äger avgöra ärende som ovan sägs utan hinder av att vederbörande icke kunnat anträffas.

3 §.

Länsstyrelsens beslut om förverkande av uppdrag går omedelbart i verkställighet, ändock att detsamma icke vunnit laga kraft.

4 §.

Länsstyrelsens beslut skall skyndsamt delgivas den, som beslutet avser, ävensom landsfogden eller i Stockholm förste stadsfiskalen.

Över beslutet må talan föras i den ordning, som stadgas för överklagande av administrativ myndighets beslut.

5 §.

Konungen meddelar de närmare föreskrifter, som erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 juni 1943.”

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Enligt § 26 riksdagsordningen skall vad i allmän eller särskild lag stadgas därom att i vissa fall den som dömes till straff skall dömas förlustig allmän befattning eller vara obehörig att inträda i sådan befattning även äga tillämpning å riksdagsmannabefattning. Stadgandet hänsyftar i första hand på bestämmelsen i 2 kap. 18 § strafflagen, enligt vilken innehavare av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning, evad den beror av förordnande eller val, som dömes till straffarbete eller svårare straff, i regel skall dömas förlustig befattningen. Denna regel är tillämplig även å den, som blivit utsedd till innehavare av allmän befattning men ännu icke tillträtt densamma. Har nå-

gon blivit förvunnen till straff, som nyss sagts, må han icke på grund av senare företagen röstsammanräkning efter val, vilket ägt rum före domen, inträda i allmän befattning. Enligt 8 kap. 31 § strafflagen skall vidare vad i 2 kap. 18 § stadgas om förlust av allmän befattning och om obehörighet därtill ock gälla, där någon dömes till fängelse för brott, som avses i 8 kap., vilket handlar om förräderi och andra för rikets säkerhet menliga brott. I 3 § i 1940 års provisoriska lag angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m. föreskrives dessutom, att vad i 2 kap. 18 § strafflagen stadgats om förlust av allmän befattning och om obehörighet därtill även skall gälla, där någon dömes till fängelse enligt upplösningslagen, emedan han, efter det statsfientlig sammanslutning förklarats upplöst eller förbjudits att tillsvidare fortsätta sin verksamhet, fortsätter eller främjar fortsättningen av sammanslutningens verksamhet, såsom genom att deltaga i beslut eller bevista sammanträde för främjande av dess syfte eller genom att erlagga avgift eller tillhandahålla lokal eller redskap eller genom att bilda eller deltaga i sammanslutning, som uppenbarligen är avsedd att fortsätta den förbjudna verksamheten.

Förslag åsyftande en utvidgning av möjligheterna att beröva personer, som utövat statsfientlig verksamhet, deras offentliga uppdrag, ha redan tidigare underställts riksdagens prövning. Sålunda hemställdes i motioner (I: 224 och II: 284) till 1940 års riksdag, att riksdagen för sin del såsom vilande måtte antaga sådana grundlagsändringar att medlemmar av förbjudna eller upplösta statsfientliga politiska sammanslutningar under närmare angivna betingelser automatiskt berövades offentliga uppdrag och tjänster. Konstitutionsutskottet anslöt sig i sitt utlåtande (nr 31) i ämnet till de synpunkter, som anförts av chefen för justitiedepartementet i ett den 4 juni 1940 inom andra kammaren avgivet interpellationssvar, däri bl. a. framhållits, att i den mån det kunde visas, att fiender till landets demokratiska samhällsskick gjorde sig skyldiga till gärningar, som strede mot gällande strafflag, de givetvis utan misskund skulle straffas, samt att de då också kunde i betydande omfattning förklaras förlustiga sina allmänna befattningar; detta gällde även riksdagsmannauppdragen. Utskottet anförde vidare, att den i motionerna föreslagna grundlagstiftningen till sina konsekvenser vore alltför svårbedömlig för att utskottet för det dåvarande skulle kunna tillstyrka en lagstiftning i motionernas syfte. Dessa avstyrktes därför av utskottet. Vid ärendets behandling i kamrarna stannade dessa i skiljaktiga beslut. Första kammaren biföll ett under överläggningen framställt yrkande, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning och förslag till den då församlade riksdagen om sådan ändring av grundlag samt allmän lag, att medlemmar av förbjudna eller upplösta statsfientliga sammanslutningar omedelbart berövades offentliga uppdrag. Andra kammaren biföll däremot utskottets hemställan. Frågan hade sålunda förfallit.

I de nu förevarande motionerna föreslås, att riksdagsman, som vid den tidpunkt, då sammanslutningen blivit enligt upplösningslagen upplöst, eller under loppet av de närmast föregående sex månaderna varit medlem av densamma eller ock under sistnämnda tid deltagit i eller främjat dess verksamhet, på hemställen av konstitutionsutskottet, av den kammare han tillhör skall kunna förklaras förlustig sin riksdagsmannabefattning. Vidare skola innehavare av kommunala förtroendeuppdrag, vilka på nyssnämnda sätt varit anknutna till dylik sammanslutning, hava förverkat dessa uppdrag. Frågan härom skall prövas av vederbörande länsstyrelse.

Stora tekniska svårigheter äro otvivelaktigt förenade med utformandet av en lagstiftning på förevarande område. Dessa ha motionärerna i sina textutkast icke heller lyckats övervinna. Utskottet anser sig härutinnan kunna inskränka sig till att framhålla, att de föreslagna reglerna med lätthet skulle kunna kringgå samt att de icke innebära någon lösning av spörsmålet om efterträdare till den, som berövats sitt förtroendeuppdrag. Motionerna skulle redan därför icke omedelbart kunna läggas till grund för en lagstiftning i ämnet. Vad motionärerna anfört har ej heller övertygat utskottet om att den väckta frågan lämpligen bör lösas på det av dem föreslagna sättet. Erfarenheterna från utlandet visa, att andra lösningar ingalunda böra anses utslutna. Härtill kommer att utskottet av ett uttalande av statsministern i remissdebatten den 17 januari i år anser sig kunna utgå från att det föreliggande spörsmålet alltjämt är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Utskottet saknar alltså anledning tillstyrka bifall till motionerna.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 juni 1942.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: herrar *Hallén*, *Andersson* i *Ovanmyra*^{*)}, *Sandegård*¹⁾, *Källman*¹⁾, *Per Andersson*, *Herlitz*, *John Gustavson*³⁾, *Anders Andersson*, *Johannes Pettersson*, *Elmgren*, *Holmbäck*⁴⁾, *Wennqvist*, *Lindmark*, *Fast*, *Nordström*⁵⁾, *Mosesson*, *Nilsson* i *Göteborg*¹⁾, *Svedman*, *Hällgren* och *Fält*.

^{*)}Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1) av herrar *Andersson* i Ovanmyra, *Per Andersson*, *Herlitz*, *John Gustavson*, *Wennqvist*, *Lindmark*, *Mosesson* och *Svedman*, som ansett att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

”Enligt § 26 — — (= utskottet) — — vederbörande länsstyrelse.

Lagen den 14 juni 1940 angående upplösning av vissa sammanslutningar, som torde komma att i oförändrad eller modifierad form erhålla förlängd giltighet t. o. m. den 30 juni 1943, innehåller bestämmelser därom, att sammanslutning, vars verksamhet åsyftar att med våldsamma medel eller med hjälp av främmande makt omstörta eller förändra rikets statskick eller vars verksamhet är ägnad att sätta rikets säkerhet i fara eller att allvarligt störa ordningen inom landet kan förklaras upplöst. Om sådan upplösning kommer till stånd, medför den emellertid icke, att ledamöter av riksdagen eller kommunala förtroendemän, vilka representerat den upplösta sammanslutningen, förlora sina mandat. De äro oförhindrade att fungera, försåvitt icke deras verksamhet efter upplösningen av domstol befinnes innebära, att de fortsätta eller främja fortsättningen av den upplösta sammanslutningens verksamhet, och fördenskull förskylla fängelsestraff.

Det torde, såsom också framhållits av motionärerna, vara allmänt erkänt, att detta förhållande innebär en betänklig lucka i den ifrågavarande lagstiftningen. I samma riktning uttalade sig också statsministern vid årets remissdebatt. Han framhöll, att även om den samhällsskadliga verksamheten genom ett upplösningsbeslut skulle försvåras, denna verksamhet icke skulle kunna förhindras genom upplösningen i och för sig. I detta sammanhang erinrade han särskilt om att grundlagen icke medgiver riksdagsledamots uteslutning ur riksdagen, därför att det parti denne tillhör blivit upplöst. Om det skulle befinnas nödvändigt att på det sätt, som upplösningslagen anvisar, ingripa mot en samhällsfientlig sammanslutning, skulle också helt visst detta ingrepp för vida kretsar av vårt folk framstå som ett slag i luften, om ej sammanslutningens representanter i och med detsamma ginge förlustiga sådana uppdrag varom nyss talats.

Enligt utskottets mening är det angeläget, att den lucka, som sålunda föreligger i den mot samhällsfientliga sammanslutningar riktade lagstiftningen, blir fylld, så att, därest behov av ingripande yppar sig, de för ändamålet lämpade bestämmelserna föreligga i godkänt skick och omedelbart kunna sättas i tillämpning.

Utskottet är emellertid ej berett att på grundval av motionerna framlägga förslag om lagändringar i motionernas syfte och får fördenskull hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 110 och II: 261 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sådan ändring av grundlag och kommunallag, att med-

lemmar av förbjudna eller upplösta statsfientliga sammanslutningar omedelbart berövas riksdagsmannaupdrag och kommunala förtroendeuppdrag samt om framläggande för riksdagen av det förslag vartill utredningen kan föranleda.”

2) av herr *Holmbäck*.
